

Ош мамлекеттик университетинин проректору,
ф.и.к. доцент Р.Н.Арапбаев

“БЕКТЕМ”

10-декабрь, 2024-жыл

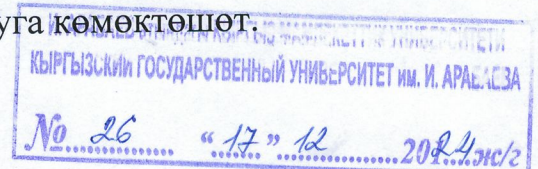
Ош мамлекеттик университетинин Филология жана маданият аралык коммуникация институтунун англис тилинин фонетикасы жана грамматикасы кафедрасын Жапарова Гульнарида Токторалиевнанын “Кыз Дарыйка” поэмасына лингвопоэтикалык анализ (кыргыз тилинен англис тилине жасалган котормонун негизинде аттуу 10.02.20 – тектештирмелер тарыхый, типологиялык жана салыштырма тил илими адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазган кандидаттык диссертациясына жетектөөчү мекеме катары берген

ПИКИРИ

1. Диссертациялык кеңешке диссертацияларды коргоого кабыл алуу укугу берилген адистикке иштин дал келиши. Жапарова Гульнарида Токторалиевнанын “Кыз Дарыйка” поэмасына лингвопоэтикалык анализ (кыргыз тилинен англис тилине жасалган котормонун негизинде) аттуу кандидаттык диссертациясы диссертациялык кеңештин багытына, ал эми изилдөө ишинин мазмуну, концептуалдык негизи 10.02.20 - тектештирмелер тарыхый, типологиялык жана салыштырма тил илими адистигине туура келет.

Диссертациянын темасынын актуалдуулугу. «Кыз Дарыйка» элдик поэмасын алгачкы жолу англис тилине которуу менен, аталган поэманы жана анын котормосуна лингвопоэтикалык атайын илимий деңгээлдеги иликтөө жүргүзүлгөндүгү менен түшүндүрүлөт. Лингвопоэтикалык иликтөө аркылуу көркөм чыгармада колдонулган жана чыгарманын өзгөчөлүгүн, кайталанбастыгын аныктай турган фонетикалык, лексикалык, грамматикалык, стилистикалык мүнөздөгү лингвистикалык каражаттардын бардык түрлөрүнүн биригүүсү менен тексттин идеялык – көркөм мазмунун ачуудагы аткарган ролун аныктоо жана алардын коннотативдик деңгээлде которулушун изилдөө негизги маселе катары каралган. Диссертант изилдөө ишинде котормо категорияларын илимий курал катары пайдалануу менен лингвопоэтикалык каражаттардын негизинде алгачкы жолу системага салып изилдөөгө аракет жасалган.

Изилдөөчүлөрдүн теориялык тыянактары жана практикалык сунуштары азыркы татаал этностук процесстерди аңдап билүүгө, улуттар аралык конфликттердин себептерин түшүнүүгө жана жөнгө салуу жолдорун табууга, улуттук аралык мамилелерди оптималдаштырууга көмөктөшөт.

Бир тилден экинчи бир тилге поэмаларды которуу аркылуу башка элдин тилдик жана дүйнө таанымдык өзгөчөлүгүн таанууга болот. Анткени элдик поэмалар аркылуу берилген улуттун маданияты өзүнө тиешелүү өзгөчөлүктөрү бар, адамдагы материалдык, руханий ишмердүүлүктүн, социалдык-тарыхый, эстетикалык, моралдык нормалардын, баалуулуктардын натыйжасы болуп саналат. Мына ушуга байланыштуу бул илимий иште элдик поэманын англис тилине которулушу жана андагы тилдик каражаттар, эки элдин дүйнө таанымдын чагылдырылышын талдоого арналгандыгы илимий иштин **актуалдуулугун** негиздейт.

Диссертациялык иштен алынган жаңы илимий натыйжалар.

1-натыйжа. Лингвопоэтикалык анализдин негизинде мисалдар системага салынып, алардын функциялык өзгөчөлүктөрү каралып жана которуунун жаңы ыкмалары иштелип чыккан (3-бап).

2-натыйжа. Диссертант тарабынан «Кыз Дарыйка» элдик поэмасы алгачкы жолу которулуп, ага лингвопоэтикалык анализ жасалган: фонетика-фонологиялык, морфологиялык, лексикалык жана синтаксистик каражаттарды которуунун жолдору (3.1., 3.2., 3.3., 3.4.)

3-натыйжа. Элдик поэманы англис тилине которуунун өзгөчөлүктөрү биринчи жолу илимий деңгээлде изилденип чыгып, котормодогу тектеш эмес эки тилдин жалпылыгы менен айырмачылыктарын табуунун жолдору аныкталып, бул учурда лингвистикалык жана экстралингвистикалык факторлор негизги ролду ойной тургандыгы белгиленген (3.5., 3.6., 3.8.).

4-натыйжа. Улуттун тарыхын, коомдун өсүп-өнүгүүсүнүн түрдүү баскычтарын, улуттук өзгөчөлүгүн чагылдырган «Кыз Дарыйка» элдик поэмасына алгачкы жолу лингвопоэтикалык анализдин жасалышы автордун көз карашында илимий жаңылык катары эсептелген (3.5., 3.6., 3.7.).

5-натыйжа. Диссертацияда улуттун идеялык, эстетикалык баалуулуктары, өзгөчөлүктөрү, дүйнөнү таанып билүү, тарбиялык-дидактикалык маселелер б.а. комплекстүү релеванттуулуктар чагылдырылган. Көркөм чыгарманын тексттиндеги экстралингвистикалык тарыхый, социалдык, когнитивдик, эстетикалык, психологиялык, маданий, семиотикалык релеванттуулуктарды аныктоодо лингвопоэтикалык анализ ыкмасы ийкемдүү экендиги далилденген (3.8.).

Изилдөөдө туюнтулган илимий натыйжалардын негизделиши. Диссертациялык иш «Кыз Дарыйка» элдик поэмасын алгачкы жолу англис тилине которуу менен, аталган поэманы жана анын котормосуна лингвопоэтикалык атайын илимий деңгээлдеги иликтөөгө арналган. Иш темасына жараша ички мазмунун толук салыштырылып иликтенген. Биринчи бап теориялык бөлүмгө арналган. Диссертант изилдөө ишинде котормо категорияларын илимий курал катары пайдалануу менен лингвопоэтикалык каражаттардын негизинде алгачкы жолу системага салып изилдөөгө аракет

жасаган. Изилдөө ишинде котормо категориялар, лингвопоэтикалык каражаттар жана алардын изилдениши тууралуу илимий-теориялык маселелерге кайрылган. Биринчи бабында окумуштуулардын изилдөөлөрүнө кайрылып, дээрлик толук ачып бере алган.

2-бап. Иштин экинчи бабы **«Элдик поэманын котормосун изилдөөнүн материалдары, методологиясы жана методдору»** деп аталып, изилдөөнүн объектиси, предмети; диссертациялык иштин теориялык жана методологиялык базасы, изилдөөнүн материалдары, методдору, т.а. лингвопоэтикалык анализ тууралуу жоболор негизделип, көркөм образды башка тилдин каражаттары аркылуу анын өзгөчөлүгүн котормо тилде түзүү тууралуу теориялык ойлор илимий негизде бекитилген.

3-бап. Үчүнчү бап **«Кыз Дарыйка» поэмасынын котормосуна лингвопоэтикалык анализ** деп аталып, Кыз Дарыйка элдик поэмасынын котормолоруна лингвопоэтикалык анализ жүргүзүлгөн. Аталган бапта диссертант окумуштуулар А. А. Липгарттын, О.С.Ахманованын лингвопоэтикалык анализ боюнча жана профессор З.Караеванын лингвистикалык багытта иликтөө иштери тилдик каражаттарды: 1) фонетика-фонологиялык; 2) морфологиялык; 3) лексикалык; 4) синтаксистик деңгээлдерде анализдөөнү талап кылаарын жана адекваттуулукка жетишүүчү дагы бир маанилүү фактор экстралингвистикалык релевантуулуктарды билүү теорияларына таянуу менен лингвопоэтикалык, лингвистикалык, стилистикалык, адабий, семиотикалык анализдерди камтууга жетишкен. Лингвистикалык анализ аркылуу поэманын тексттик котормосуна фонетика-фонологиялык, морфологиялык, лексикалык, синтаксистик тилдин деңгээлдери аныкталган. Иште алдына койгон максатын ачып берүүдө изденүүчүлүк менен факт-материалдарды колдоно алган.

Изденүүчү тарабынан алынган натыйжалардын тиешелүү актуалдуу проблеманын, теориялык маселенин жана практикалык милдеттердин чечилишине багытталышы. Иштеги тыянактар, натыйжалар жана корутундулар изилдөөнүн максат-милдеттерин жүзөгө ашыруунун негизинде жетишилген. Иштин теориялык деңгээли талапка ылайык. Диссертациялык изилдөө жалпы тил илиминин, тектештирме-тарыхый тил илиминин жоболорун, аспектилерин пайдалануу менен аткарылган. Изилдөөнүн көздөгөн максатына, алган багытына, мазмун-натыйжасы катары байкоо, топтоо, сыпаттоо, чечмелөө, салыштыруу, жалпылоо, статистика, трансформация, лингвопоэтикалык анализ методдору колдонулду. Илимий изилдөөнүн натыйжалары котормо сабактарынын семинарларында, практикалык сабактарда окуу материалы катары кеңири колдонулат.

Иштеги негизги жоболордун, натыйжалардын, тыянактардын басмадан чыгуусу. Изилдөөнүн жүрүшүндө темага байланыштуу илимий

макалалар жогорку окуу жайлар тарабынан уюштурулган түрдүү илимий-практикалык конференцияларда жарыяланып, басмадан чыккан: Диссертациялык изилдөөнүн негизинде иштин мазмунун чагылдырган 8 илимий макала жарыяланып, анын ичинен чет элдик индекстелген (РИНЦ) илимий басылмаларда 3 макала жарык көрдү.

Авторефераттын диссертациянын мазмунуна шайкеш келиши. Автореферат толугу менен диссертациянын мазмунуна, анда коюлган изилдөөнүн максаттарына жана милдеттерине, жүргүзүлгөн изилдөөлөргө, алынган жыйынтыктарга дал келет. Авторефераттын кыргыз, орус, англис тилдеринде резюмеси бар.

Диссертациянын мазмунундагы жана жасалгаланышындагы кемчиликтер. Диссертациялык иште байкалган төмөндөгүдөй жагдайлар боюнча сын-пикир жана сунуш-кеңеш айтууга болот деп эсептейбиз:

1. Изилдөө «Кыз Дарыйка» поэмасынын англисче котормосуна жана текстине лингвистикалык, фольклордук, мазмундук-когнитивдик, стилистикалык, текстологиялык талдоолор үстүртөн берилип калган. «Кыз Дарыйка» поэмасынын элдик экендигине келтирилген далилдер жетишсиз. Бул автордук эле чыгарма.

2. Иштин милдеттери так, даана жиктелбей көрсөтүлүп, номерленбей аталыптыр. Милдеттердин кийинки экөө стилдик жактан чала аныкталган.

3. Изилдөөнүн жаңы натыйжаларын ишенимдүү, негиздүү шөкөттөө керек эле. Жумуштун практикалык мааниси изилдөө методдору менен барабарлаштырылып калыптыр. («Киришүү»).

4. Лингвопоэтиканын эволюциясы тууралуу сөз кылганда академик В.В.Виноградовдун ири көлөмдүү эмгектери, концептуалдык ойлору, баалуу табылгалары таптакыр көрсөтүлбөй калган.

5. Иштин предмети да, объектиси да анализ катары аталыптыр. Анализ – метод, ал объект да, предмет да боло албайт («Киришүү», II бап, автореферат: 8-бет). **Объектти** «Кыз Дарыйка» поэмасынын түп нускасы жана котормосу, ал эми изилдөөнүн **предмети** – көркөм чыгарманын тексттиндеги лингвистикалык, стилистикалык, адабий, семиотикалык өзгөчөлүктөр десе туура болгудай;

Анча маанилүү делинбеген айрым техникалык мүчүлүштүктөр:

1. Текстте түрдүү каталар учурайт. Библиографияда ГОСТ сакталбаган: 1) *Известия ВУЗов* эмес, *Известия вузов*; 2) *К.Ш.Токтомаматов атындагы Эл аралык университетинин Жарчысы* эмес, *К.Ш.Токтомаматов атындагы эл аралык университетинин жарчысы*; 3) *в журнале Бюллетень науки и практики* эмес, *в журнале “Бюллетень науки и практики”*, улуттук аралык мамилелерди эмес, улут аралык мамилелерди («Киришүү»), кыргыз жана англис чыгармаларга тиешелүү болгон эмес, чыгарманын кыргыз жана

англис тилдерине тиешелүү болгон (“Милдеттери” бөлүмчөсүндө) тексттеги мисалдарды курсив менен да, тырмакча менен да жиктелет ж.б.у.с. көп калпыстыктар кетирилген. УАКтын талаптарына ылайык шөкөтөп, орфографиялык жана пунктуациялык каталарды ондоо талап кылынат.

Диссертациялык иштин УАК кабыл алган тиешелүү талаптарга дал келиши. Жыйынтыктап айтканда, Жапарова Гульнарида Токторалиевнанын “Кыз Дарыйка” поэмасына лингвопоэтикалык анализ (кыргыз тилинен англис тилине жасалган котормонун негизинде) аттуу 10.02.20 – тектештирме-тарыхый типологиялык жана салыштырма тил илими адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазган диссертациясы темасынын актуалдуулугу, максат-милдеттеринин аткарылгандыгы, иштин толук бүткөндүгү, алынган натыйжаларынын жаңылыгы жана илимий-теориялык, практикалык мааниси жагынан КР УАКтын кандидаттык диссертацияларга коюлуучу талаптарына жооп берет, ал эми анын автору Жапарова Гульнарида Токторалиевна 10.02.20 – тектештирме-тарыхый типологиялык жана салыштырма тил илими адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын алууга татыктуу деп бүтүм чыгарууга болот.

Диссертациялык иш Ош мамлекеттик университетинин Филология жана маданият аралык коммуникация институнун англис тилинин фонетикасы жана грамматикасы кафедрасынын кеңейтилген кеңешмесинде талкууланган (№5 протокол, 10.12.2024-ж.). Кеңешмеге төрайым, ф.и.к., доцент Б.Ж.Тургунбаева, ф.и.д., профессор К.Зулпукаров (10.02.20), ф.и.д., профессор Г.А. Мадмарова (10.02.20), ф.и.к., доцент Т.Б.Кабылов (10.02.19), ф.и.к., доцент Д.Б.Суркеева (10.02.20), ф.и.к., доцент А.К.Кайкыбашева (10.02.20), ф.и.к., доцент Г.Б.Аипова (10.02.20), ф.и.к., доцент Б.И.Исмаилова (10.02.20), ф.и.к., доцент А.О.Кулубекова (10.02.20), ф.и.к., доцент М.Н.Абдыкеримова (10.02.20), ф.и.к., доцент А.М. Жороева (10.02.20), доцент Р.Ж.Сагындыкова (10.02.20), ф.и.к., доцент С.Р.Абдыкадырова (10.02.20), доцент А.О.Кулубекова (10.02.20), доцент С.М.Амиралиев (10.02.19), Филология боюнча PhD доктор, доцент А.А.Акматова, ф.и.к., С.К.Пазыловалар (10.02.20) жана катчы, ф.и.к., Х.Т.Абдурахмановалар (10.02.20) катышып, корутунду бир добуштан жактырылган.

Жыйындын төрайымы,

филология илимдеринин кандидаты

ОшМУнун доценти:

Б. Ж.Тургунбаева

Катчы: филология илимдеринин кандидаты, доц.: Х.Т.Абдурахманова